

A FOGYASZTÓVÉDELEMMEL ÖSSZEFÜGG NEVELÉSI FELADATAINK

Jogi háttér

Az **Egyesült Nemzetek Szervezete** 1985-ös **Fogyasztóvédelmi Irányelveiben** leszögezte, hogy minden állampolgár fogyasztóként a következő alapvető jogokkal rendelkezik:

- a. az alapvető szükségleteik kielégítéséhez való jog
- b. a veszélyes termékek és eljárások ellen való tiltakozás joga
- c. a különböző termékek és szolgáltatások közötti választás joga
- d. a megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretének joga
- e. a jogos panaszok tisztességes rendezéséhez való jog
- f. az egészséges és elviselhető környezetben való élethez való jog
- g. a kormány irányelveinek meghatározásába és végrehajtásába való beleszólás joga
- h. a **tájékozott és tudatos fogyasztóvá váláshoz szükséges ismeretek és tudás elsajátításához való jog.**

A fogyasztók – tanítványaink – oktatás feladatunk, amelyben együttműködő partnereink:

- a Fogyasztóvédelmi Felügyelőség
- az érdekvédelmi szervezetek

A fogyasztóvédelmi politika prioritásai:

- az élelmiszerbiztonság,
- az elektronikus kereskedelem,
- a lakossági szolgáltatások (pénzügyi és biztosítási) területe.

A helyi tanterveknek alkalmazásával biztosítjuk, hogy az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a fogyasztóvédelemmel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására. Kiemelt fejlesztési feladat a **felkészülés a felnőtt életre, a fogyasztói kultúra kialakítása.**

A fogyasztóvédelmi oktatás célja

„A fogyasztóvédelem célja a **fogyasztói kultúra fejlesztése**, és a **tudatos kritikus fogyasztói magatartás** kialakítása és fejlesztése a tanulóknál.” (Nat)

A cél elérését a fenntarthatóság, azon belül a **fenntartható fogyasztás** fogalmának kialakítása, elterjesztése és a fenntarthatóságnak a mindennapi életünkben fogyasztóként való képviselése jelenti.

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei

A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttműködéshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a szociális és társadalmi kompetenciák tudatos, pedagógiaiilag megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszerek kialakítása és erősítése, amelyek gazdasági és társadalmi elvárásokat egyaránt hordoznak magukban.

Szükséges a társadalmi és **állampolgári kompetenciák** kialakításának elősegítése, a jogukat érvényesíteni tudó, a közéletben résztvevő és közreműködő fiatalok képzése. A szociális és **társadalmi kompetenciák** fejlesztése, a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási, a gazdálkodási és a munkaképesség szoros összefüggése, az ún. **cselekvési kompetenciák** fejlesztése. (Nat)

Fogyasztói magatartásunk sokféle hatás mentén, a szociális tanulás útján alakul, fejlődik. A tudatos fogyasztóvá válás és az ennek megfelelő magatartás kialakítása hosszú, sokoldalú folyamat. Ennek során az egyén megismeri a fogyasztási javakat és szolgáltatásokat, megtanulja, hogyan viselkedjen a piaci viszonyok között, hogyan legyen képes fogyasztói érdekeinek érvényesítésére a természeti erőforrások védelme mellett.

A fogyasztói mintáknak a fenntarthatóság irányába történő fejlődése szempontjából a nevelés-oktatás különösen nagy jelentőségű. Mivel ismereteket kell elsajátíttatni, készségeket, hozzáállást, értékrendet kell formálni a fenntartható fogyasztás érdekében, ezért a gyermekkorban elkezdett fejlesztés döntő hatású. Amíg a kisiskolás korban leginkább jellemző fogyasztói magatartások a kiválasztás, az áruismeret, a döntés, a kockázatvállalás, a bizalmi elv érvényesülése, addig a kamasz korban már megjelenik a jogérzés, kellő fejlesztés esetén a jogismeret, a szolgáltatásismeret, a fogyasztói értékrend és a vállalkozásismeret is.

A fogyasztás elemi meghatározója a család. A fogyasztói szokások tekintetében az otthonról hozott hatások a legérelmőbbek, ezért is fontos a szülők, a családok bevonása a nevelési folyamatba.

A napi gazdasági tapasztalatok, a gazdasági élet mind alaposabb és tudatosabb megismerése és megértése segít a fenntarthatóság eszméjének elfogadtatásában. Az emberek sokszor az olcsó, akciós termékeket részesítik előnyben, általában keveset költenek kultúrára, utazásra, erősen differenciálódnak abból a szempontból is, hogy mennyire akarnak, vagy tudnak megtakarítani. E gyakorlattal szemben a fenntarthatóság irányába ható fogyasztói minták kialakítását segítheti a korrekt sokoldalú tájékoztatás és információ áramlás.

Az iskolai programokban a pszichológiai mozgatókra, és a helyes értékrend alakítására kell a hangsúlyt fektetni. A fenntartható fogyasztás nem annyira tudományos vagy technikai kérdést, hanem inkább az értékek választásával, a tudatos beállítódással kapcsolatos viszony.

Az értékek formálásában lényeges például:

- a kívánság és a szükséglet fogalmának tisztázása és elkülönítése,
- az egyéni és társadalmi jogok tiszteletben tartása,
- a természeti értékek védelme.

Fontos továbbá a fogyasztás során:

- a tájékozódás képessége,
- a döntési helyzet felismerése és
- a döntésre való felkészülés.

Meg kell ismertetni a tanulókkal:

- a **piac**, a **marketing** és a **reklám** szerepét,
- a **minőség** és a **biztonság** szerepét a fogyasztás során,
- a **gazdaságosságot** és a **takarékosságot**.

Tudatos, kritikus fogyasztói magatartás:

Olyan viselkedés, melyet a szuggesztív marketinghatásoktól való távolságtartás képessége, a fogyasztói szükségletek folyamatos mérlegelése, továbbá a felmerülő fogyasztói problémák megértésének, kommunikálásának és megoldásának képessége és készsége jellemez.

Ökológiai fogyasztóvédelem:

Az elmúlt években sokan felismerték, hogy a környezeti problémáink túlnyomó többségének gyökere a mai fogyasztói társadalmunkban keresendő. Mind a javak pazarló elállítási technológiája, mind pedig fogyasztásunk gyakran ön- vagy csupán vállalati profitcélú volta, mennyisége, valamint annak összetétele hozzájárul a forrásaink feléléséhez és természeti környezetünk elszennyezéséhez. E szemlélet a környezet szempontjait is figyelembe veszi, ökológiailag tudatos fogyasztókat nevel, akik vásárlási választásaikkal egyben ökológiai környezetük megtartására törekednek.

Környezettudatos fogyasztás:

Kiegyensúlyozottan dinamikus középút az öncélú, bolygónk erőforrásait gyorsulva felélő fogyasztás és a környezeti erőforrásokat nem kizsákmányoló fogyasztás között.

Fenntartható fogyasztás:

A szolgáltatások és a hozzájuk kapcsolódó termékek olyan módon történő felhasználása, amely a jelenleginél jobb általános társadalmi életminőséget eredményez, de közben minimálisra csökkenti a természeti források és a mérgező anyagok használatát, valamint a hulladék- és szennyezőanyagok kibocsátását az adott szolgáltatás, illetve termék teljes életciklusa során, annak érdekében, hogy a jövő nemzedékek szükségletei – és egészsége – ne kerüljenek veszélybe.

Preventív, vagyis megelőző fogyasztóvédelem:

Amikor a vevő már a kezdet kezdetén érvényesíteni tudja jogait és nincs szükség panaszbejelentésre, bírósági perekre.

A fogyasztóvédelmi oktatás színterei a tanító-nevelő munkánkban

- Matematika – banki, biztosítási vagy üzemanyag-fogyasztási számítások
  - Fizika – mérés, mértékegységek, mérőeszközök (villany, gáz, víz mérőórák)
  - Földrajz: eltérő fogyasztási struktúrák és szokások
  - Magyar: reklámyelv, feliratok; a reklám kommunikációs csapdái
  - Biológia – génmódosított élelmiszerek (GMO), amíg egy élelmiszer a boltba kerül, táplálkozás kiegészítői és diétáik, egészséges táplálkozás
  - Kémia – élelmiszerbiztonság, élelmiszeradalékok (E-számok), vegyszermaradványok, háztartási vegyszerek, kozmetikumok célszerű és tudatos használatuk
  - Informatika – elektronikus kereskedelem (e-kereskedelem), internetes fogyasztóveszélyforrások, telefónia
  - Történelem – EU fogyasztói jogok, fogyasztástörténet és fogyasztóvédelem, a reklám története, stb.
  - Könyv és médiaismeretek: a reklám képi nyelve és hatásai Tantárgyközi projektek (pl. Hogyan készül a reklám? A zsebpénz)
  - Osztályfőnöki órák anyaga
-
- Tanórán kívüli tevékenységek (vetélkedések, versenyek, rendezvények)
  - Iskolán kívüli helyszínek (piaci séták, üzletek, bankok látogatása)
  - Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel)
  - Az iskola fogyasztóvédelmi munkája (az iskola, mint fogyasztó és mint piac), az ezzel kapcsolatos foglalkozások

Módszertani megoldási lehetőségek:

készségek fejlesztése a fenntarthatóság és a fenntartható fogyasztás területén.

- a kritikus gondolkodás,
- az egyéni és csoportos döntéshozás,
- problémamegoldás,
- információgyűjtés, információfeldolgozás,
- a feldolgozott információk alapján való döntés és végrehajtás.

A fogyasztói szokásalakítás egyik fontos célja a szülői és a helyi közösségek együttműködésének megnyerése és bevonása az iskolai nevelési programokba. Így a családok és közösségek fenntartható fogyasztásra való törekvése is kialakulhat.

A tudatos fogyasztóvá nevelés gyakorlatában a szülői lehetnek a pedagógus legfontosabb segítői és viszont. Amennyiben rendszeresen beszélünk az áruismerettel, vásárlással, fogyasztói döntésekkel kapcsolatos gondolatokról, bizonyos idő után segíthetünk abban, hogy a tanulók minél tudatosabban éljék meg családjuk fogyasztói szokásait.

- Interjúk, felmérések készítése az emberek vásárlási szokásairól
- Riportkészítés az eladókkal